

Péter Hanák

(1921 – 1997)

Sa smrću Pétera Hanáka nestao je jedan od najvećih povjesničara u mađarskoj historiografiji u posljednjih pola stoljeća, ali je nestao i jedan od najustrajnijih te najstvaralačnijih zagovornika srednjoeuropskoga kulturnog prostora. Time je njegova smrt izravan gubitak i za hrvatsku historiografiju i kulturu.

Diplomirao je na Budimpeštanskom sveučilištu 1948. godine, gdje je dobio i nastavničko namještenje, koje je izgubio zbog sudjelovanja u mađarskoj revoluciji 1957. godine. Nakon toga mu je omogućeno, kao i većini njegovih isto tako kažnjenih kolegica i kolega, da radi kao istraživač u Povijesnom institutu Mađarske akademije znanosti. Kao nastavnik rehabilitiran je 1980. godine, i od tada predavao je srednjoeuropsku kulturnu povijest na svome matičnom sveučilištu.

Izvrstan znalac više jezika, uvijek spreman na nonkonformističku komunikaciju, on je zarana ušao u čitav niz istraživačkih područja, čiji legitimitet danas više nije upitan, ali koja su svojevremeno bila veliki ispiti savjesti te intelektualne i građanske hrabrosti (nacionalizam, manjinske teme, Habsburška Monarhija, Srednja Europa itd.). Njegova su najvažnija djela: *Ugarska u Austro-Ugarskoj Monarhiji* (1975), *Vrt i radionica* (1988), sedmi svezak *Povijesti Mađarske* (urednik i pisac), a urednik je i pisac i *Tisuću godina. Povijest Mađarske*, koja je prevedena i na hrvatski jezik. Objavio je i svoje memoare *Ustrajući na utopiji*.

Osim toga, napisao je uistinu impresivan broj studija i članaka, kao što je impresivno i njegovo predavačko iskustvo u Mađarskoj i svijetu. Kao gost-profesor predavao je i na Bečkom sveučilištu te na sveučilištima Princeton i Yale u SAD.

Osim članstva u Mađarskoj akademiji, posljednjih je godina bio i predsjednik Nacionalnog komiteta mađarskih povjesničara. Posljednjih je godina utemeljio i Odsjek za povijest Srednjoeuropskog sveučilišta u Budimpešti.

U ovom je desetljeću njegovo ime bilo često prisutno u nas, i to prije svega zbog njegovih nastojanja da i hrvatski povjesničari i studenti povijesti sudjeluju u nastajanju Srednjoeuropskog sveučilišta u Budimpešti. Već je čitav niz mlađih povjesničara u nas koji su prošli Hanákovu kulturnohistorijsku školu i koji su u vlastitome radu, na različite načine, asimilirali ne samo različite vidove njegovih profesionalnih iskustava, već i onu nenadomjestivu otvorenost i kolegijalnu neposrednost u komunikaciji, koja nikada nije bila sračunata na jeftine efekte, već je izražavala autentičnu ljudsku radoznalost jednog životnim iskustvom uistinu bogatog čovjeka.

U Hrvatskoj će njegovo ime u široj javnosti nesumnjivo ostati ponajprije upamćeno kao ime povjesničara čije je djelo *Povijest Mađarske* (Zagreb: Barbat, 1995) – u uredničkom i dijelom autorском statusu – prva publicirana sinteza mađarske povijesti. Budući da je ta knjiga djelo čitave jedne generacije vodećih mađarskih povjesničara iz Mađarske akademije znanosti, pod Hanákovim se imenom u nas već danas prepoznaje onu kulturu povijesnoga mišljenja koja je mađarsku historiografiju učinila svjetski prepoznatljivom u posljednjih tridesetak godina, i u kojoj je on jedan od najstvaralačnijih umova.

Iz pijeteta spram profesora Hanáka osjećam se dužnim reći da je bio silno obradovan izlaskom *Povijesti Mađarske* na hrvatskome jeziku i vrlo je rado došao u Zagreb na njezinu promociju, unatoč zdravstvenim tegobama. U nizu istupa tijekom svog dvodnevnog boravka u Zagrebu, iskazao je mnoštvo inspirativnih stavova o budućnosti hrvatsko-mađarskoga/mađarsko-hrvatskog historiografskog i kulturnog dijaloga u srednjoeuropskom obzorju, koji su za njega, neovisno o mogućim nesuglasjima, jedan od bitnih vidova oblikovanja budućega srednjoeuropskog pluralnog identiteta.

On nije bio fantasta, koji bi svoje kulturološke konstrukcije nametao svijetu, koji je upravo suočen s temeljnim pitanjima svoje budućnosti. Čitavo njegovo osobno iskustvo intelektualca iz ma-

đarske židovske obitelji, tragično opterećeno genocidom u Drugome svjetskom ratu, kao i osobno iskustvo mladoga ljevičara, isto tako tragično opterećeno totalitarističkim fijaskom od 1956. godine, od mađarske revolucije, djelo je libertinskoga intelektualca, nespremnog na bilo kakve kompromise u temeljnim pitanjima ljudskih i narodnih prava i istovremeno uvjerenog da i njegova Mađarska i Srednja Europa, sa svojim povijesnim iskustvom i sa svojim kreativnim potencijalom, mogu imati i bolju budućnost.

Drago Rokсандić

François Furet

(1927 – 1997)

François Furet koji je umro 12. srpnja 1997. u 70-oj godini, bio je jedan od najutjecajnijih ljudi u suvremenoj Francuskoj. Možda je to čudno zapažanje o čovjeku koji je proveo cijeli svoj život u akademskom zvanju i čije djelo se najvećim dijelom sastoji od niza studija o Francuskoj revoluciji. Priznanje je za profesora Fureta i ilustracija trajnoga mjesta intelektualca u modernoj francuskoj kulturi, da je njegov utjecaj bio tako velik.

No, François Furet nije bio običan intelektualac niti običan povjesničar. Kao mnogi drugi francuski znanstvenici i intelektualci njegove generacije, on je u svojim mlađim danima bio član Francuske komunističke partije. Napustio je partiju 1956., a njegovo povlačenje je prosvjed protiv sovjetske invazije Mađarske. Kao što je kasnije priznao, »bila je to najpametnija stvar koju sam ikada učinio«. Iskustvo u Francuskoj komunističkoj partiji oblikovalo je Furetovo osobno i znanstveno zanimanje za cijeli život.

Nakon što je diplomirao na Sorbonni, Furet je posvetio svoj akademski rad istraživanju Francuske revolucije. Godine 1965, zajedno s pokojnim Denisom Richetom, objavio je *Francusku revoluciju*, široko zapaženo djelo od dva sveska. U knjizi Furet je pristupio povijesti revolucionarne Francuske iz uobičajene perspektive škole oko *Annales*, naglašavajući kontinuitete s francuskom prošlošću, i dao prioritet dugotrajnim socijalnim i kulturnim procesima a nije najveću važnost pripisao političkim događajima, što se inače činilo.

Ta nova studija revolucionarnoga razdoblja bila je radikalno napuštanje dotadašnje interpretacije stvorene pod značajnim utjecajem marksističke historiografije koja je dominirala proučavanjem francuske prošlosti poslije Drugoga svjetskoga rata. I u dva sljedeća desetljeća, Furet je nastavio s objavljivanjem niza potpuno originalnih eseja. Oni su otvarali nove putove koji su preobrazili naše razumijevanje francuske revolucionarne prošlosti mnogo više nego što se prije toga uopće moglo zamisliti. U radovima: *Misliti Francusku revoluciju*, *Marx i Francuska revolucija*, *Revolucija 1770-1880* i *Kritički rječnik Francuske revolucije* (izdan s Monom Ozouf), Furet je uništio ono što je sam nazvao »revolucionarnim katekizmom«: marksistički i neomarksistički prikaz Francuske revolucije kao modela i prethodnice svih buržoaskih revolucija, utemeljen na interpretaciji godina 1789. do 1794. kao klasičnoga presedana kasnijih klasnih borbi.

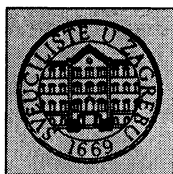
Furetov izvanredan doprinos interpretaciji Francuske revolucije je u ovome: jednostavno je uklonio stare socijalne kategorije i pretpostavljene konflikte iz središta našega historijskoga zanimanja, i nadomjestio ih naglašenim političkim, intelektualnim i kulturnim prikazom i razumijevanjem francuske revolucionarne prošlosti. Podsjetio je čitatelje da je Revolucija bila prije svega radikalna pomak u ljudskom samorazumijevanju i u ravnoteži intelektualne i političke moći. U Furetovim rukama Francuska je revolucija postala opet ono što je bila u doba velikih liberalnih povjesničara ranoga 19. stoljeća: složen sukob svjetonazora te političkoga i filozofskoga pristupa vlasti i politici, sa svojim korijenima u prosvjetiteljstvu. No taj se sukob prilagođavao složenim i brzim promjenama političkih prilika u revolucionarnom desetljeću.

Značenje Furetova rada u Francuskoj bilo je u sljedećem: ono se podudaralo s nazadovanjem marksizma kao kontronog obrasca u francuskim intelektualnim i znanstvenim krugovima, i pomagalo je

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

30

ZAGREB 1997.

Izdavač
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Za izdavača
Stipe Botica

Redakcija
Branka Boban
Neven Budak
Mirjana Gross
Franko Mirošević
Iskra Iveljić
Nikša Stančić
Božena Vranješ-Šoljan

Urednički kolegij
Ivo Goldstein
Marijan Maticka
Mario Strecha

Izvršni urednik
Mario Strecha

Adresa uredništva
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 385 1/ 6120 150, 6120 166, fax. 385 1/ 6156 879
Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske
br. 6859/1 od 5.X.1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije
Republike Hrvatske pod brojem UP-547/2-84-1984.

Tehnički urednik
Krešo Turčinović

Naslovna stranica
Iva Makvić

Lektura i korektura
Ljiljana Cikota

Prijevod sažetaka na engleski jezik
Marina Denona-Krsnik

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 949. 75

RADOVI 30

/ [uređivački odbor Ivo Goldstein... et al.]. – Zagreb
: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta, 1997.
– 372 str. ; 24 cm

– Summaries.

ISBN 0353-295X

Kompjutorski slog i prijelom
Krešo Turčinović

Tisak
KRATIS – Zagreb

Tiskanje završeno u ožujku 1998. godine

Naklada
500 primjeraka